

Tal på jubileumsseminariet vid invigningen av Kvarkens världsarv / **Landskapsdirektör Olav Jern**, Österbottens förbund

Världsarvets betydelse för den regionala utvecklingen

Tillkomsten av Kvarkens världsarv bygger på det lokala och regionala initiativet och dess fortsatta legitimitet måste också bygga på det lokala och regionala intresset, trots den formella kostym som UNESCO:s världsarvsbeslut ger åt Kvarkens skärgård. Jag tror att det är väl ungefär så som vi österbottningar resonerar kring världsarvet. I den första fasen av arbetet med att få Kvarken godkänd på UNESCO:s världsarvslista var vi mycket angelägna om, att den lokala och regionala förankringen görs. Så var det också under den andra fasen, då vi föreslog Kvarkens skärgård som en utvidgning av Höga Kusten: för att hela projektet skall få en legitimitet, så måste det vara väl förankrat lokalt och regionalt.

UNESCO:s världsarvregler kräver också detta, vilket är mycket väsentligt och mycket klokt. Vården om de unika världsarven måste ha en stabil förankring hos de människor och de lokalsamhällen, som kanske under århundraden har vårdat och skött om en miljö, som är så unik att den saknar motstycke i den övriga världen.

Kvarkens världsarv har redan nu gett Österbotten och isynnerhet de berörda kommunerna ett förväntningsvärde beträffande möjligheterna att använda vår steniga skärgård på ett nytt och annorlunda sätt i det regionala utvecklingsarbetet. Jag tänker inte här föra något resonemang utgående från exakta penningbelopp för värdet av världsarvet, utan närmare analysera de olika effekter, som världsarvet medfört. Jag har försökt systematisera synen under några olika rubriker:

1. Omvärldens upptäckt av Kvarken
2. Kvarkens ökade attraktionskraft
3. Ekonomiska aktiviteter, arbetsplatser och inkomstmöjligheter
4. Utvecklad infrastruktur

Omvärldens upptäckt av Kvarken

Kvarken har inte getts någon särskilt framträdande roll i bedömningen av de olika landsdelarnas kvaliteter, utan snarare på åskådarplats fått betrakta hur Insjö-Finland, Åbolands skärgård, Lappland och östra Finlands tysta skogar lyfts fram i marknadsföringen av Finland. Bilden av Finland utåt i världen har inte innehållit element från vår skärgård, utan givits innehåll från andra delar av landet.

Det är därför något av ett paradigmskifte i synen på vårt land, då naturens första "nobelpris" till vårt land överräcks till oss här i Kvarken. Det syntes tydligt i massmedias intresse för Kvarkens skärgård efter UNESCO:s världsarvskommittés beslut sommaren 2006. Intresset var stort och bakom intresset ritade journalisterna in en – antingen uttalad men ofta också outtalad – fråga: varför just Kvarken, varför inte Lappland, varför inte Åbolands skärgård, varför inte Insjö-Finland. Svaret gör oss stolta idag: Kvarken är så unik att den står för värden som UNESCO:s världsarvsordning betecknar som "outstanding values". Och dessa unika värden har nu fått sin licens: naturens "Nobelpris". Det är en stor upptäckt för omvärlden. Det handlar om att vi på det nationella planet, och också internationellt, fått en helt ny medial bevakning av vår unika skärgård och inom turismnäringen så måste man på ett nytt sätt beakta Kvarkens världsarvsstatus.

Som en följd av den mediala bevakningen får vi således fler människor och organisationer, som blir intresserade av vår natur, våra lokalsamhällen, vårt näringsliv osv. I det intresseflödet kan vi dock inte bara slå oss till ro och tänka att nu är allt i sin ordning. Det ökade intresset medför ökade krav på växelverkan och vi måste vara beredda att komma omvärlden till mötes.

Kvarkens ökade attraktionskraft

Det har varit en lång resa att få Kvarkens skärgård godkänd som världsarvsobjekt. Den började år 1996 och i juli år 2006 nådde den sin första kulmen: UNESCO:s världsarvskommitté beslöt att uppta Kvarkens skärgård på UNESCO:s världsarvslista som en utvidgning av Höga Kusten. Resan skulle inte ha varit möjlig utan den äkta övertygelsen om att Kvarkens skärgård är något unikt, inte bara i Finland utan att den också är det mätt med de stränga kriterier, som ingår i UNESCO:s stadgar över världsarvens godkännande. Men det räckte förstas inte med en subjektiv övertygelse, utan ansökan måste innehålla en objektiv bedömning av de unika värden, som objektet anses representera. För Kvarkens del står de att finna i de geologiska kriterierna och det är geologernas och Geologiska forskningscentralens förtjänst att de kunde framläggas på ett sätt som övertygade både utvärderaren av vår ansökan och också i sista hand UNESCO:s världsarvskommitté.

Men kan då en stenig skärgård ha en attraktionskraft? UNESCO:s världsarvslista är ingen förteckning över världens vackraste natur- och kulturobjekt. Skönheten är ett för subjektivt sätt att betrakta och jämföra. Attraktionskraften ligger i det att

världsarvsobjekten bedöms enligt stränga vetenskapliga kriterier. Med detta som grund har Kvarken fått det unika omdömet att representera särskilt betydelsefulla värden, som vi skall bevara för de kommande generationerna. Det är lite självväldigt att tala om naturens "nobelpris", men det är en bra jämförelse och ger en grund för att inse den särskilda attraktionskraft, som Kvarken representerar. Österbotten har således fått ett nytt ansikte utåt – något som intresserar människor och institutioner runtom i världen, och vi har fått ett nytt attribut på världskartan.

Med världsarvsstatusen är vi med i ett unikt sällskap. Det finns inte ens ett världsnaturarv i varje land. Det finns ändå ingen renodlad numerär modell för att mäta värdet av den attraktionskraft ett världsarv medför och därför måste attraktionskraften ses som en del av UNESCO:s världsomspännande arbete för att främja bevarandet och omsorgen om unika kultur- och naturvärden. Och då framstår Kvarkens världsarvsstatus i sin rätta dager: det är en del i en global kedja. Attraktionskraften kommer att sprida sig till det övriga samhället och stärka intresset för vårt landskap och för Kvarkenregionen.

Genom att världsarvet är ett gränsöverskridande världsarv tillsammans med Höga Kusten i Västernorrland, finns det något extra spännande med vårt världsarv, som också kan utöva lockelse. Dessutom kan vi dra nytta av världsarvens speciella, från varandra avvikande profil: höga kusten kontra låga kusten.

Världsarvet skall också kunna ge vår Kvarkenskärgårds historia, legender, levnadsöden, bymiljöer, näringar och förstås människor en plats på världskartan. Och det innebär att vi ger rättvisa åt Kvarkens folk – kusthavets folk – bland andra folk som har varit tvungna att leva under svåra och stränga naturförhållanden.

Förr hade nästan varje gård kor och får och ofta en häst. På våren släppte man ut fåren på de små holmarna på Valsörarna. När man hade bärgat höet, flyttades fåren till de större holmarna. Där fick de beta ända tills Fårdagen i oktober, då man tog hem dem. Fårdagen var en riktig folkfest.

De olika näringsfångens årscykel hade en bestämd tidsrytm med olika i varandra invävda uppgifter, som alla skulle göras enligt naturens villkor. Fisket hade sin tid, jordbruket liksom fårskötseln hade sin tid, säljakten hade sin tid, skogsbruket hade sin tid och hantverket hade sin tid.

Det var denna årscykel av näringar invävda i varandra som gav kust- och skärgårdsbefolkningen dess socioekonomiska ställning. Men det fanns också annat som påverkade.

Låt oss tänka på världens första nätknytningsmaskin, som kunde knyta dubbel pålstek, Den såg sin tillkomst ute i Björkö genom en tusenkonstnär, som hette Anders Ohls. Han var jordbrukare och fiskare. Han skrev och målade allmogemöbler, och så var han en skicklig konstruktör. Anders Ohls gav upphov till en omfattande industriverksamhet för tillverkning av olika fångstredskap. Koncentrationen av denna verksamhet var särskilt påtaglig i Vasa, Björköby och Replot, och trots konkurrensen från låglöneländer har vi fortfarande kvar flera industriföretag, som tillverkar fångstredskap.

Världsarvets attraktionskraft kommer således också att ge rättvisa åt de skärgårdssamhällets historia, som har formats av de villkor naturen i världsarvet ställde - långt före vi ens tänkte på Kvarken som något världsunikt och långt före vi visste vad världsarv är!

Ekonomiska aktiviteter, arbetsplatser och inkomstmöjligheter

Det största förväntningsvärdet med världsarvet kan naturligt nog förknippas med utvecklade ekonomiska aktiviteter. Men de uppkommer inte av sig själv, utan har sin uppkomst i den ökade attraktionskraft, som världsarvet medför, och förutsätter investeringar i företagsamhet och service, som kan dra nytta av världsarvets attraktionskraft.

Primärt talar vi om ökade möjligheter för turismnäringen, som i vår region fått ett nytt, starkt kort att spela med. Världsarvet skall ge ett intresse att besöka vårt område både på den inhemska marknaden och på den internationella turismmarknaden. Världsarvet lockar nya grupper av turister och kan samtidigt vara det avgörande argumentet för turister att besöka vårt område. Samtidigt stöder det också t.ex. regionens konkurrenskraft vid arrangerandet av kongresser och ger vår redan starka exportindustri nya markandsföringsargument. Miljön kommer nämligen att vara ett av de viktigaste marknadsföringsargumenten i framtiden.

Men detta sker inte utan ekonomiska insatser här i regionen. Vi har egentligen tillsvidare en väldigt låg beredskap. Men med de planer som har gjorts och de åtgärder som har inletts, har vi inlett arbetet med att skapa en infrastruktur för besöksnäringen. De fortsatta åtgärderna kräver ett gott samspel mellan de olika parterna och insatser av både företagare och stat och kommun.

Det är också viktigt att följa upp, hur satsningarna lyckas och hur världsarvet påverkar de ekonomiska verksamheterna inom Kvarkens skärgård och dess influensområde. Genom de undersökningar som Österbottens förbund gjort tillsammans med Vasa vägdistrikt, Korsholms kommun och Vasa stad om den inverkan, som byggandet av Replot bro haft på Replot och Björköby, så har vi ett bra referensmaterial att utgå ifrån. Men det är viktigt att det sker ett fortsatt uppföljningsarbete för att vi skall få den rätta uppfattningen om världsarvets ekonomiska betydelse.

Sedan finns det förstås också med rätta en förhoppning om att världsarvet i sig också skall generera arbetsplatser, efter-

som vi har en skyldighet att vårda det liksom vi har en skyldighet att göra det tillgängligt för människor.

Utvecklad infrastruktur

Redan i detta skede har de olika parterna kring världsarvet gjort konkreta planer för hur världsarvet skall göras tillgängligt och hur servicen för världsarvsbesökare skall byggas ut. Det är nu utomordentligt viktigt att denna planering kan omsättas i praktisk handling och för den skull krävs det investeringar. Detta ansvar kan ändå inte belasta enbart lokala och regionala aktörer, utan staten måste ta ett centralt ansvar för att investeringarna blir gjorda och tillse att tillräckligt med pengar avsetts för arbetet. Vi kan med fog hävda att världsarvet måste ha en högre prioritet än t.ex. nationalparker, eftersom det handlar om ett område, som fått den högsta internationella värdestatusen i miljöhänseende.

Kvarkens skärgård avviker också som världsarvsobjekt från de tidigare världsarvsobjekten i vårt land, eftersom det är till den geografiska ytan väldigt omfattande och täcker in många byar, olika människors boende- och arbetsmiljöer och mark- och vattenområden, som är privata. Därmed måste det få en hög prioritet och mina blickar riktas naturligtvis till statsmakterns företrädare, som jag hoppas att envetet skall arbeta för att de nödvändiga investeringarna blir gjorda.

Samarbetet med Höga Kusten kommer också att kräva många åtgärder, och inom Österbottens förbund ser vi det som naturligt att vid implementeringen av det nya gränsöverskridande programmet Botnia-Atlantica ge en hög prioritet åt projekt som utvecklar världsarven.

